

IOANA POP – TUPIȚĂ

Povești

Femeia cu drăguț

O fo doi oamini tăneri și ie, femeia, o avut drăguț. Omu tăt pă acasă o fost, nu s-o dus de-acasă nicări. Drăguțu o zâs cătă femeie:

- Io nu știu cum să fac, aș vre să siu cu tine înt-o sară, da nu pot de bărbatu-to. El nu s-o dus de pân casă, el spală oale, mulge vaca, mătură pân casă, lucruri de aieste femeiești. Da ie o zâs cătă drăguț:

- Lasă, că facem pă dracu-n șapte. Înt-o sară, tăt suntem noi laolaltă.

- D-apoi cum?

- Aveți găini, curci, tăt felu de păsări. O zâs cătă el:

- Știi ce? După ce s-or culca găinile, desară, io Ț-oi pune o rudă de mazăre lângă cotruț (cotet). Io oi trage ferhangu (perdeaua) di pă fereastă un pic la o parte și tu stai în dreptul lui. După ce-i vide că ne-am culcat, tu ie ruda, deștide găinile și le scoate cu ruda afară să zină și te pune îndărātu uși, da vez, fã pași repez.

Pă când să să culce, femeia o zâs cătă bărbat:

- Noi de când ne-am luat, nu am făcut dragoste domnește, dezbrăcați în ptielea goală!

Întătdeauna ie durne la margine și el la părete. Da amu s-o pus ie la părete și pă el l-o lăsat la margine, să-i sie îndământă a sări din pat. Ie o tras ferhoangu un ptic, drăguțu o văzut când s-o dezbrăcat, când o potolit (stins) loampa, când s-o pus în pat cu bărbatu. Cela atunci o deștis găinile și, cu bota între ele, le-o scos afară. Acele Ț-o fo răcnite la găini noaptea: Cot-co-dac, cot-co-dac, chu! Ie atunci:

- Vai, de mine și de mine, o zânit amuce la găini! Du-te!

El cum s-o găsât, n-o mai stat să-și ieie pă el, o fo pă ușă și iute la găini. Cela o fost după ușă. Cum o ieșât, drăguțu o fost în casă, o întis ușa cu rigli (zăvor) și s-o pus în pat lângă femeie. Bărbatu după găini, nu le-o putut strânge și siind noapte, dă-i, pă uliță după ele să le bage înapoi, el gol, îi tremura barba de frig. Hai, în sus, hai, în jos după ele și așa umblând s-o ptierdut. Amu era cătă mniazănoapte, tăt să strângă găini și n-o putut. Amu n-o mai știut care-i casa, număra: unu, doi, tri, aieștia-s știmbdii (stâlpi) mnei, aiasta-i poarta me. O mârș la ușă ș-o ciocănit. Din casă o zâs femeia cătă el:

- Măi, omule, ce-Ț trebe, du-te, de-aicea, că omu mneu îi acasă.

El bietu n-o știut ce să facă, el gol, îi era și frig. Asta o fo cam de Andrelușă. Cătă dimineață s-o dus la popa, că-i era nănaș de cununie. O ciocănit la popa la ușă, așe cum o fost gol. Popa i-o deștiș și o intrat în casă. Atunci preoteasa cu capu sub plapumă o strâgat:

- Da amu aiasta cine-i? Îi, ucigă-l crucea! Di ce l-ai năpostit în casă?

- Da, nănașucă dragă, eu îs, finu!

Amu popa ce să facă cu el? El tăt tremura de frig. Atunci popa i-o zâs:

- Știi ce? Hai la mine, după cap și te-oi duce acasă.

Și s-o dus cu el acasă. Când o ajuns acasă, femeia zâce:

- Vai, de mine, da unde ai fo, că io tătă noaptea am umblat după tine...

Culeasă de la Maria Paul, a lu Ionu Costițanului, 70 ani, Mara, 2014.

Păcală și oalele

Păcală o avut o femeie tare frumoasă, hireșă (vestită). Ie să ducé la târg cu de vândut și pă bărbat l-o lăsat acasă să spele oalele. Erau atunci tăt felu de oale de lut și mai mari și mai mnicuță, și hângauă (oală de lut). Ie s-o gătat frumos și s-o dus la ptiată să vândă, că să zâce:

Nevasta care-i frumoasă,
Până-i lume nu-i acasă.
Că-i în târg cu pătrungei
Calce-i boala ptelea ei.

Păcală s-o apucat ș-o spălat oalele și s-o dus cu ele să le puie la zvântat, să le-ntoarcă cu gura-n jos pă pălăncile (șipci de lemn) de la gard și pă sărcineri. O olucă mai mnică nicicum n-o încăput. Atunci s-o dus Păcală ș-o luat o botă, o rudă de mazăre ruptă-n două, o mârș la oale și le-o zâs:

- Hăi, burduhoaselor, faceți-i loc și la ulcica asta mnică:

Oalile ca oalile o rămas nemișcate. Atunci, Păcală o luat ruda și tăte oalile le-o spart. O început dintr-un capăt ș-o gătat în celălalt. N-o rămas una întreagă. Apoi o pus ulcica în gard. Vă închipuiți supărarea nevestii când o văzut tăte oalile sparte, numa ulcica în gard?

Culeasă de la Maria Paul, a lu Ionu Costițanului, 70 ani, Mara, 2014.

Cum o ieșât Sărăcia din casă

O fost doi oamini tăneri, s-o luat laolaltă, da n-o avut nimnic, absolut nimnic. La ei o fost un om bogat ce le-o fost nănaș. Oamini prima dată o avut un copilaș. Da altceva n-o mai avut nimnic la casa lor. Nici una, nici alta, nimnic.

Nănașu-so, ca să-i dăruiască la fin ceva, i-o dat un miel. Da cum n-o avut lapte să-i dăie la miel, i-o dat și oaia. Oamini o îngrijit de mneluc, o făcut ce o făcut, o mutat di pă un umăr pă altu. Da Sărăcia o stat în podu căsî. Omu s-o tăt urcat din când în când în pod să vadă unde stă Sărăcia, da Sărăcia sta în colțu podului, ascunsă și de acolo n-o vrut să să ducă defel.

Pă primăvară, omu o tuns oica ș-o pus lâna într-un colț, unde o stat Sărăcia. Sărăcia s-o mutat dincolo, în altă parte, până în celălalt an. În celălalt an o crescut mnelucu, o tuns și

mnielucu și o avut două lânucă. O pus lânile în celălalt capăt al podului și-o zâs:

- Sărăcie, în cobori, de-aici! Și Sărăcia o plecat. Vorba aceia:
- Unde meri, tu, Sărăcie?
- Ia, mă duc în Baia Sprie.
- Acolo n-ai a ce mere,
- Că și acolo umblă a cere.

Culeasă de la Maria Paul, a lui Ionu Costișanului, 70 ani, Mara, 2014.

Crăceștiu

Era cam prin 1965. O tovarășă de la minister o avut de mers de la regiune la Baia Mare, la raion, la Sighet. Așa că s-a urcat în Volgă și a plecat către Sighet. În mașină era numa ie cu șoferu. Mașina a urcat dealu Gutâului, pe drumul care se colăcea prin pădurea de fag. În vârful dealului s-au oprit și o băut apă de la Fântâna Pintii, fântână care era subterană și coborai la apă pe trepte de piatră iar deasupra ei era o placă de piatră. Apa era rece și limpede ca lacrima. La cobărâre, pe partea stângă, s-au uitat la casa Pintii, care este săpată în stâncă. Apoi au coborât dealu, până când curbele s-au sfârșit și drumul era mai drept, deci s-au apropiat de primul sat. Atunci șoferu i-a zis tovarășei de la minister:

- Mintenaș intrăm în Crăcești. La care tovarășă de la minister i-o replicat:
- Porc! Nu îți-i rușine! Cum vorbești așa cu mine?

Șoferu nu a mai zis nimic, a tăcut. Când a ajuns în marginea satului, a oprit mașina în dreptu tablei de la intrarea în sat, pe care scria numele localității și i-a zis:

- Tovarășă, am ajuns în Crăcești, la care tovarășă și-a cerut scuze, deoarece nu știa că există localitate cu asemenea nume. Apoi și-au continuat drumul la Sighet. Nu peste mult timp de la minister a venit ordin să schimbe denumirea localității din Crăcești în Mara, după numele râului ce se formează în mijlocu satului prin unirea celor două râuri mai mici, Râul Mare și Râușoru, care formează o cracă la unirea lor în mijlocu satului, în râul Mara.

Culeasă de la Panfil Sava, 55 ani, Baia Mare, 1980.

Mărie ce n-o știut țasă

O fost o femeie săracă. Stăte jălăriță (chiriașă) la Anuță din Desești, o femeie de treabă, care în ocol lângă grajd, ave o cameră mnică. Acolo o avut numa o masă și un pătuc. O avut cam patruzăci și opt, patruzăci și nouă de ani. Era o femeie curată și harnică. Ajuta la sapă, la tors iarna. Era lucrătoare.

O zânit la ie un om din Ferești, vădov cu doi prunci. O zânit la ie și i-o zâs:

- Am rămas vădov, cu doi prunci și aș vre să zii până la mine, să vez unde stau și aș vre să trăim împreună și să ne ajutăm unu pă altu. Era un om înțelept și bun. Să vide pă vorbele lui.

- Da io nu știu ce să mă fac. Da am aici o femeie tare bună, m-oi sfătui cu ie și poate c-oi mé.

- Aștept, că tare aș vre să zii, să vezi și să-mi spui.

Duminică bărbatu lu Anuță o prins caii la car și-o mârș cu ie în Ferești. Omu i-o arătat în casă, o avut de tăte. O avut pământ, da cum a trăi el sângur cu pruncii? Ar si vrut să aibă pă lângă el o femeie, să-i ajute. El i-o zâs:

- Nu ț-oi da mult de lucru, numa să am pă cineva pă lângă mine. Și coconii-s mărișori. I-om purta la școală și ne-om ajuta cu ei. Apoi, i-o arătat și p-afară cum îi. După casă o văzut stativele. Când le-o văzut stativele și doi coconi, odată s-o întristat. O zânit și i-o zâs lu Anuță:

- Anu, văzut-ai și tu ce mni-o arătat omu acela?

- Văzut, d-apoi cum îi vre.

- Hăi, Anu, am văzut stativele, ave rânduiala terii, m-a pune să țas. A toarce știu, da io tiară nu știu pune. Ce m-oi fa? Mnie mni-ar plăce unde stă, mni-ar plăce și nu aș si singură acoale. El s-ar îngrijî de casă, îi om de lemne, n-aș si flămândă, da io l-oi părăsî, că eu nu vreu să-l supăr, că eu nu știu țasă.

- Da tu, Mări, da cum îi sâmlui tu, că poate îi cumpăra un mnez de pânză. Dacă vrei, du-te, că-i cumpăra de o cămeșă, două la prunci. Îț fa cum îț pute, și tu i-i spune „asta n-am făcut și nu fac.”

O zderat câtă Anuță, că ie nu o știut să pună mâna pă suvercă să țasă. Nu o știut să pună mâna pă amnar (mâner din lemn), să întingă pânza, să baje cuiu în altă gaură la întindeică (instrument din lemn, folosit la întinsul pânzei) și nu ave cui să zacă: „Hai, aici și vez ce bai are tiara asta.”

Culeasă de la Ioana Pop, a lu Vasalia Petrii, Desești, 2004.

Femeia bolnavă

O fost o femeie tare bolnavă. O zâs câtă bărbat să să ducă să-i aducă leacuri. Bărbatu s-o dus să-i aducă leacuri, mai departe. Da mărșând la tren s-o întâlnit cu un țagan. Aiesta l-o întrebat:

- Da măi, omule, unde meri?

- Mni-i bolnavă femeia. Mă duc să-i aduc leacuri.

- Măi, omule, hai cu mine înapoi, că femeia ta nu-i bolnavă.

Omu o întors înapoi, da țaganu o avut la el și-o cetiră și-un sac.

Pă când o fost în satu omului, țaganu i-o zâs:

- No, unde ți-i casa?

- Ia, aici.

- Noa, bagă-te-n sac!

- Omu s-o băgat în sac. Țaganu, cu cetera-n mână, cu sacu de-a umăr, s-o băgat în casă.

Pă când s-o băgat în casă, femeia învălită înapoi, cu drăguțu. Mâncare pă masă, horincă. Țaganu o scârțâitu cu cetera iar ie o început a hori:

Huz, huz, că ș-a mneu bărbat s-o dus,
După spume di pă mare
Săruti-mă-n curu mare.
După spume di pă tău
Săruti-mă-n curu mneu.

Țăganu o cântat și el:

Duru și duru, duru,
De s-a dezlega sacu
Îi vide tu, pă dracu.

Ș-o dezlegat sacu ș-o ieșât bărbatu.

Culeasă de la Ana Tinca lu Mnihaiu Crâșnicului, Breb, 71 ani, 2014.

Fata mărgând la fân

O fată méré cu coșu-n spate, sângură, pă cărare la fân. Cum méré pă cărare, o scăpat-o o beșână. S-o beșât, ș-o zâs:

- Boanca-ntâie.
- O mai mârș un ptic:
- Boanca a doua.

Mai mere un ptic:

- Boanca a tria.

Mai mé:

- Boanca patru.

Se uită înapoi, pă când drăguțu după ie.

Atunci îl întrebă:

- Mândrior, da de când ești după mine?
- De la boanca ce dintâie.

Culeasă de la Ana Tinca, a lu Mnihaiu Crâșnicului, 71 ani, Breb, 2014.

Mărie

O fost o nevestă frumoasă și i-o fo tare hia (nevoie) de bani. Ș-o fost și așa mai drăgăstoasă de bărbați. Care o fost mândru ș-o văzut că are și ceva în jăb, bani mulți, femeia să lipte de el.

Înt-o zî, o mârș în târg și s-o întâlnit cu primaru de la Sfat.

- Vai, da ce faci p-aceia, Mări?
- Mni-ar si tare hia de două mnii de lei.
- Da ți-oi da eu, da mă duc până la tine desară.
- Bine!

- La ce oră?
- La șasă!

I-o dat banii și bine a mere la ie desară.

S-o mai dus mai pă colo, pân târg și s-o-ntâlnit cu cela ce mătură pă la Sfat. O întrebat-o:

- Da ce faci p-aici, Mări?
- Da ia, mni-i tare hia de niște bani.
- Da de cât?
- Da ia, de o mnie de lei.
- No, ț-oi da eu, da vezî că trec pă la tine desară.
- Bine!

S-o mai învărtit pân târg și s-o-ntâlnit cu secretaru de la Sfat. I-o cerut și lui bani, i-o dat, apoi o întrebat-o:

- Da pă la cât să mă duc pă la tine?
- Zină, cam pă la șapte.

Până la urmă, s-o întâlnit și cu popa. O zâs popa:

- D-apoi ce faci Mărie, pă aici?
- Vai, părinte, că tare mni-ar si hia de bani.
- D-apoi noa, ț-oi da io. Mă duc până la tine desară. Cam la ce oră?
- Cam la șapte și jumătate.

Mărie s-o dus acasă și i-o spus la bărbat ce-o târguit și s-o înțales cu el ce să facă, cum să facă. În tindă, după ușă, aveu un ton mare cu borhot. Prima dată o zinit primaru, o ciocănit la ușă, o intrat în casă, o mâncat, o băut, s-o dezbrăcat și s-o dus la pat. Pă când s-o pus în pat, aud ciocănind la ușă: cioc, cioc, cioc!

- Vai, de mine, zine bărbatu!
- Ce să fac?

- Ia, după tindă în ușă e un ton cu borhot, sari acolo-n ton. El o sărit în ton, ie o tras fundu pă el.

Apoi în casă o zânit cela ce mătură la Sfat. Și-acela o mâncat, o băut, s-o dezbrăcat, da pă când să să puie-n pat, cioc, cioc, la ușă.

- Vai, zine bărbatu, sari acolo-n ton!

Ș-o pus fundu pă ton. Amu-s doi în ton. Zine următoru secretaru de la Sfat. Și-acela zine, o mai băut, o mâncat, să uită și el câtă pat, da din nou cioc, cioc la ușă.

- Vai, de mine, zine bărbatu! Stai, în ton, că acolo nu te află.

Amu-s tri în ton. A patruea zine popa. Și popa tăt așa be, mânâncă, să uită câtă pat, da din nou cioc, cioc la ușă.

- Părinte, părinte, îmi zine bărbatu acasă. Sai, colo-s ton!

Și trage fundu pă ton. Amu îs patru în ton, tăți în curu gol. Zine omu acasă și-i zâce femeii:

- Tu, femeie, a si de siert borhotu cela din ton.
- L-om duce și l-om sierbe.

Mere omu după ciocan la popa să bată cercurile pă ton să stăie bine fundu să nu sară borhotu. O întreabă pă preteasă:

- Da domnucă, unde-i domnu părinte?

- Da n-o fost de dimineață acasă. Nu știu unde-i dus. Poate la orice șădintă.

Apoi o zinit acasă cu ciocanu, o bătut cercurile pă ton, o chemat vecinii să-i ajute să puie tonu în car, ș-o plecat câtă horincie. O trecut păste un câmp, apoi o ajuns în centru la crășmă, unde erau mai mulți oameni adunați, c-o fo târg acolo și le-o zâs:

- Măi, oameni buni, vreți să vedeți pă dracu?

Da' oamini:

- Da' unde ai tu pă dracu? În car?

O desfăcut fundu de la ton. Când o desfăcut tonu, tăți o ieșât cum ies furnicile din furnicar, tăți borhot, tăți o luat-o, care unde o nimerit, unu o fugit în sus, unu în jos, tăți în curu gol.

- Noa, văzut-ați pă dracu?

- Văzut!

Culeasă de la Maria Paul, a lu Ionu Costișanului, 70 ani, Mara, 2014.

Bătrânii și tinerii

Înt-un sat mai demult o fost ca-n tăte satele oamini și tineri și bătrâni. Bătrânii îs ca bătrânii, nu ascultă de cei tineri. Tăt îi mână și-i adună și-i bajocuresc pă cei tineri. Odată s-o adunat tinerii ș-o mârș la Sfat și s-o plâns, ș-o întrebat:

- Ce ne facem cu bătrânii, că amu nu ne dau pa, un ptic. Tăt ne mână, ne adună și ne sfădesc. Cei de la Sfat le-o zâs:

Apoi i-oi duce pă bătrâni și-ți rămâne numa voi. Și i-o dus pă bătrâni. Da un fecior n-o vrut să-l ducă pă tatî-so. O făcut o colibă în pădure, l-o dus pă tatî-so acolo, i-o dus mâncare și l-o lăsat să stăie în colibă. Apoi o zânit ordin de la Sfat, că de nu fac din nisip o funie, îi duc și pă cei tineri. Nime n-o știut cum să facă funia din nisip. Fecioru cela ce nu l-o dus pă tatî-so, o mârș la el în colibă și i-o zâs:

- Tată, ia, ce ordin o zânit de la Sfat, să facem o funie de nisip, de nu, ne-or duce și pă noi. Atunci, bătrânu i-o zâs:

- Au, duce-vi-ți la Sfat și cereți o mostră, să vă arăte cum s-o faceți, că n-au cum să vă arăte și-ț scăpa. Apoi fecioru s-o întors acasă.

Pă când o mârș la Sfat, fecioru o zâs:

- Dați-ne o mostră, că noi nu putem face până nu videm un model, cum s-o facem.

Atunci cei de la Sfat o zâs:

- O mai rămas ceva bătrâni, nu i-am dus pă tăți.

Culeasă de la Pălăguța Buftea, 67 ani, Văleni, 2014.